

HELÂL ve HARAM ALLAH'IN KULLARI İÇİN KOYDUĞU SINIR

عَنْ سَلْمَانَ قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ السَّمَنِ وَالْجُبْنِ وَالْفِرَاءِ فَقَالَ:
”الْحَلَالُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ، وَالْحَرَامُ مَا حَرَّمَ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ، وَمَا سَكَتَ عَنْهُ
فَهُوَ مِمَّا عَفَا عَنْهُ.“

Selmân'ın naklettiğine göre,
Resûlullah'a (sav) yağ, peynir ve hayvan derisinden yapılan elbise
hakkında soru sorulduğunda o şu cevabı vermişti:
“Helâl, Allah'ın Kitabı'nda helâl kıldıklarıdır. Haram da Allah'ın Kitabı'nda
haram kıldıklarıdır. Hakkında bir şey demedikleri ise müsamaha gösterdiği
(mubah) şeylerdendir.”

(T1726 Tirmizî, Libâs, 6; İM3367 İbn Mâce, Et'ime, 60)

عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ:
-وَأَهْوَى النُّعْمَانُ بِإِصْبَعَيْهِ إِلَى أُذُنَيْهِ- ”إِنَّ الْحَلَالَ بَيْنَ وَإِنَّ الْحَرَامَ بَيْنَ وَبَيْنَهُمَا
مُشْتَبِهَاتٌ لَا يَعْلَمُهُنَّ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ، فَمَنْ اتَّقَى الشُّبُهَاتِ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعِرْضِهِ،
وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ وَقَعَ فِي الْحَرَامِ...“

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ :
”أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا اللَّهَ وَأَجْمِلُوا فِي الطَّلَبِ. فَإِنَّ نَفْسًا لَنْ تَمُوتَ حَتَّى تَسْتَوْفِيَ رِزْقَهَا،
وَإِنْ أَبْطَأَ عَنْهَا. فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَجْمِلُوا فِي الطَّلَبِ. خُذُوا مَا حَلَّ، وَدَعُوا مَا حُرِّمَ.“

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ:
”لَيَأْتِيَنَّ عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ لَا يُبَالَى الْمَرْءُ بِمَا أَخَذَ الْمَالَ، أَمِنْ حَلَالٍ أَمْ مِنْ حَرَامٍ.“

عَنْ أَبِي الْحَوْرَاءِ السَّعْدِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِلْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ:
مَا حَفِظْتَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ؟ قَالَ حَفِظْتُ مِنْهُ ”دَعْ مَا يَرِيكَ
إِلَى مَا لَا يَرِيكَ.“

Nu'mân b. Beşîr, parmaklarıyla iki kulağını göstererek, Resûlullah'ı (sav) şöyle derken işittiğini nakletmektedir: *“Helâl bellidir; haram da bellidir. İkisinin arasında ise birtakım şüpheli şeyler vardır ki insanların çoğu bunları bilmezler. Kim şüpheli şeylerden sakınırsa, dinini ve ırzını (namus ve haysiyetini) korumuş olur. Kim de şüpheli şeylere düşerse, harama düşmüş olur..”*

(M4094 Müslim, Mûsâkât, 107)

Câbir b. Abdullah'dan nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Ey insanlar! Allah'tan (hakkıyla) sakının ve rızkınızı güzel yoldan isteyin. Hiç kimse (Allah'ın kendisine takdir ettiği) rızkı –geç de olsa– elde etmeden ölmeyecektir. Öyleyse Allah'tan (hakkıyla) sakının ve rızkınızı güzel yoldan isteyin. Helâl olanı alın, haram olanı terk edin!”*

(İM2144 İbn Mâce, Ticâret, 2)

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: *“Öyle bir zaman gelecek ki kişi malını helâlden mi yoksa haramdan mı elde ettiğine bakmayacak!”*

(B2083 Buhâri, Büyû', 23)

Ebu'l-Havrâ' es-Sa'dî anlatıyor: Hasan b. Ali'ye (ra), “Resûlullah'tan (sav) ne ezberledin?” diye sordum. Dedi ki, “Ondan şunu ezberledim: ‘Seni şüphelendiren şeyleri bırak, şüphelendirmeyenlere bak!’”

(N5714 Nesâi, Eşribe, 50)

Resûlullah (sav) bir gün ashâbına şöyle anlatıyordu:

“Yüce Allah şöyle bir benzetme yapıyor: Bir yol düşünün! Dosdoğru bir yol. Her iki taraf boydan boya duvar. Her iki duvarda da yerlere kadar sarkmış asılı perdeleri bulunan açık kapılar var. Yolun başında bir uyarıcı yola girenlere şöyle bağırıyor: ‘Ey insanlar! Şu doğru yola hep birlikte girin, ayrılmayın!’ Yolun ortasında başka uyarıcılar da bulunmakta ve kapıların perdesini açmaya çalışanları ikaz ediyor: ‘Ne yapıyorsun! Açma orayı sakın. Eğer açarsan oraya düşer, yoldan çıkarsın!’ diyorlar.”

Daha sonra Allah Resûlü dostlarına bu tasviri şöyle izah eder: *“İşte bu yol, İslâm’dır. İki taraftaki duvarlar Allah’ın sınırları, açık kapılar ise O’nun yasaklarıdır. Yolun başındaki uyarıcı, Yüce Allah’ın Kitabı; yolun ortasındaki davetçiler de Yaratan’ın her Müslüman’ın kalbine yerleştirdiği vaizdir.”*¹

İnsanları sorumluluk sahibi varlıklar olarak yaratan Allah, onlara yer-yüzünde sayısız nimetler vermiştir.² Bu nimetlerin pek çoğunu onlara helâl kılarken bir kısmına ise sınırlama getirmiştir. Söz gelimi bunca üzüm bağını bahşeden Allah, sarhoş ederek insan aklını giderdiği için içkiyi yasaklamıştır. Koymuş olduğu yasaklar, aslında yine insanların yararına yöneliktir. Yüce Allah neyin haram, neyin de helâl olduğunu bazen gönderdiği kitaplar ve elçiler aracılığıyla açıklamış ve kendisine inananların bu yasaklara dikkat etmesini istemiştir. Hakkında herhangi bir hüküm belirtilmeyenler ise yapılmasında bir sorun olmayan uygulamalardır. Nitekim yağ ve peynirin yenilip yenilmeyeceği, hayvan derisinden yapılan elbiselerin giyilip giyilmeyeceği sorusuna Allah Resûlü şu cevabı vermişti: *“Helâl, Allah’ın Kitabı’nda helâl kıldıklarıdır. Haram da Allah’ın Kitabı’nda haram kıldıklarıdır. Hakkında bir şey demedikleri ise müsamaha gösterdiği (mubah) şeylerdendir.”*³ Böylece câhiliye Araçlarının hoşlarına giden şeyleri yiyip, alışkanlıkları dışında kalanları necis/pis addederek terk etmelerine karşın, İslâm’da helâl ve haram sınırı Allah’ın belirtmesiyle çizilmiş oluyordu.⁴

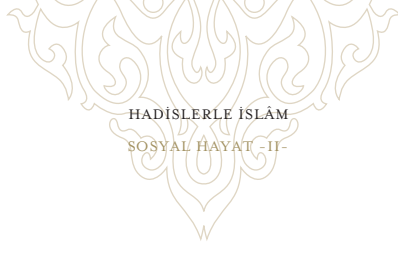
Helâl haram konusunda Allah Resûlü ise şu açıklamaları yaptı: *“Helâl bellidir; haram da bellidir. İkisinin arasında ise birtakım şüpheli şeyler vardır ki insanların çoğu bunları bilmezler. Kim şüpheli şeylerden sakınırsa, dinini ve ırzını (namus ve haysiyetini) korumuş olur. Kim de şüpheli şeylere düşerse, harama düşmüş olur.”*

¹ HM17784 İbn Hanbel, IV, 183.

² Nahl, 16/18; İbrâhîm, 14/34.

³ T1726 Tirmizî, Libâs, 6; İM3367 İbn Mâce, Et’ime, 60.

⁴ D3800 Ebû Dâvûd, Et’ime, 30.

Resûl-i Ekrem sözlerini şu nefis benzetmeyle sürdürmektedir:

“Bu, tıpkı bir koruluğun etrafında hayvan otlatan çobanın durumuna benzer, sürüsü her an oraya girebilir. Bilin ki her hükümdarın bir koruluğu vardır. Allah’ın koruluğu ise O’nun haramlarıdır. Dikkat edin! Bedende bir et parçası vardır. O sağlam olursa bütün beden sağlam olur, ama bozuk olursa bütün beden bozulur. Dikkat edin! O et parçası, kalptir!”⁵ Bu sözleriyle Allah Resûlü, insanın doğru yolu bulmasında temiz bir kalbe ihtiyacının olduğunu ve vicdana çok büyük görev ve sorumluluk düştüğünü bildirmekte, salih amellerin ancak salim bir kalple gerçekleşebileceğini haber vermektedir.

İslâm’da helâl ve haramı belirlemek Allah’a ve O’nun izniyle de Hz. Peygamber’e aittir.⁶ Dolayısıyla insanların kendi arzularına göre bir şeye helâl veya haram demeleri şiddetle yasaklanmıştır.⁷ Oysa câhiliye döneminde Araplar, ellerinde geçerli herhangi bir delil olmaksızın bazı şeyleri kendilerine helâl, bazılarını da haram sayıyorlar, helâl haram sınırını arzularına göre belirliyorlardı. Meselâ onlar, beş defa yavrulayan bir devenin, beşinci yavrusu yine erkek olursa, o devenin kulağını yarıp salarlar, artık onu herhangi bir şekilde kullanmazlar ve ona “bahîra” derlerdi. Yine onlar başlarına gelen bir beladan kurtulmak için putlara adak adar, kurtulunca da o adağı serbest bırakıp ondan faydalanmayı kendilerine haram sayarlar, o hayvana da “sâibe” derlerdi. Öte yandan koyun dişi doğurursa kendileri alır, erkek doğurursa putlarına adarlardı. Şayet koyun, bir dişi, bir de erkek olarak ikiz yavrularsa, dişi nedeniyle erkeği de putlara kurban etmezlerdi. Buna da “vasîle” derlerdi. Yine bir erkek deveden on batın yavru olunca, artık o hayvana binmezler ve onu hiçbir su ve otlaktan menetmezler, o deveye de “hâm” derlerdi. Allah onların yaptıklarını âyet-i kerimelerde şöyle kınamıştır: “Allah, bahîra, sâibe, vasîle ve hâm diye bir şeyi meşru kılmamıştır. Fakat kâfirler, yalan yere Allah’a iftira etmektedirler ve onların çoğu anlamazlar!”⁸ “Beyinsizlikleri yüzünden, körü körüne çocuklarını öldürenler ve Allah’ın kendilerine verdiği nimetleri Allah’a iftira ederek haram sayanlar mahvolmuşlardır. Onlar sapıtmış kimselerdir ve doğru yolu bulacak da değillerdir.”⁹

Müşriklerin kendi arzularına göre, istedikleri şeylere helâl veya haram demelerini kınayan Yüce Allah,¹⁰ “Dillerinizin yalan yere nitelendirmesinden ötürü, ‘Şu helâldir, şu da haramdır.’ demeyin, sonra Allah’a karşı yalan uydurmuş olursunuz. Şüphesiz, Allah’a karşı yalan uyduranlar, kurtuluşa eremezler.”¹¹ âyetiyle de Müslümanları uyarmıştır. İnsanların, kendi arzularına göre

⁵ M4094 Müslim, Mûsâkât, 107; B52 Buhârî, İmân, 39.

⁶ A’raf, 7/157.

⁷ En’âm, 6/138-140.

⁸ Mâide, 5/103; BY2/146 Beyzâvî, Tefşîr, II, 146.

⁹ En’âm, 6/140.

¹⁰ En’âm, 6/138-139.

¹¹ Nahl, 16/116.

Allah'ın helâl kıldığına haram, haram saydığına ise helâl demeleri, Allah'ın hükümlerini inkâr etme, dolayısıyla da kendilerinde helâl haram sınırını belirleme hakkı görerek O'na şirk koşma anlamına geleceği gibi, bu hükümlerin körü körüne kabul edilmesi de Allah'a şirk koşmakla eşdeğerdir.

Hıristiyan iken arayış içinde dolaşan Adî b. Hâtim'in başından geçenler konuya açıklık getirmektedir: Adî b. Hâtim, boynundaki altın haçı ile Hz. Peygamber'in huzuruna gelmişti. Allah Resûlü, ona boynundaki putu atmasını söyledi. Ardından Adî b. Hâtim Resûlullah'ın (sav), *"Onlar, Allah'ı bırakıp hahamlarını, papazlarını ve Meryem oğlu Mesih'i Rableri olarak kabul ettiler..."*¹² âyetini okuduğunu işitti. Âyet-i kerimeyi açıklayan Peygamber Efendimiz şöyle buyurdu: *"Doğrusu onlar din adamlarına ibadet etmiyorlardı. Ancak din adamları bir şeye helâl dedikleri zaman helâl, haram dedikleri zaman da haram kabul ediyorlardı."*¹³

Öte yandan Allah'ın hükümlerini istedikleri gibi tevil etmek suretiyle helâli haram, haramı da helâl sayan kişiler, sert bir şekilde kınanmıştır. Örneğin Yahudiler, Allah'ın haram kıldığı cumartesi günü balık avlama yasağını¹⁴ arzularına göre tevil etmiş, diğer günlerde gözükmeyen balıkların cumartesi günü akın akın geldiğini görünce o gün ağlarını kurup, pazar günü de toplamışlardı.¹⁵ Böylece onlar, aslında yasağın içini boşaltmışlardı. İbn Abbâs'ın naklettiği şu hadis de Yahudilerin benzer şekillerle yasakları nasıl tahrif ettiklerini göstermektedir:

"Bir gün Resûlullah'ı (sav) Kâbe'de Hacerülesved'in (rûkn) yanında otururken gördüm. Başını kaldırıp gökyüzüne bakarak güldü ve üç defa, *'Allah Yahudilere lânet etsin!'* dedi. Daha sonra da, *'Allah, onlara iç yağını haram etmişti, ama onlar yağları satın parasını yediler. Hâlbuki Allah bir topluma bir şeyi yemeyi haram ettiğinde, onların parası da haram olur.'*¹⁶ buyurdu."

Allah Resûlü, murdar ölen hayvanın iç yağlarının deri yağlamak, gemileri cilalamak ve mum yapmak amacıyla kullanılmasının hükmünü soran bir sahâbiye Yahudilerin yaptıklarını hatırlatarak onların satışının da haram olduğunu bildirmiş,¹⁷ Müslümanları, Allah'ın haram kıldığı bir şeyi, basit hilelerle helâle çeviren Yahudiler gibi olmaktan sakındırmıştı.

Bazı şahıslar, İslâm'da helâl kabul edilen şeyleri, aslı itibariyle haram saymasa da, onları kendi nefesine yasaklayabilmektedir. Oysa İslâm, inananları bu davranışlardan kesin olarak menetmiştir. Nitekim sahâbilerden birisi gelerek, "Ey Allah'ın Resûlü! Ben et yediğim zaman şehvî hislerim kabarıyor, bu yüzden et yemeyi kendime haram kıldım." demişti. Bunun

¹² Tevbe, 9/31.

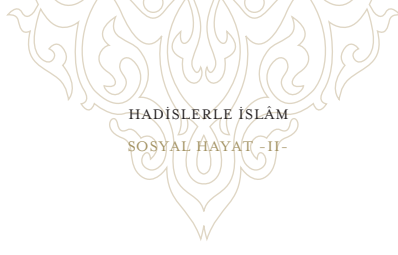
¹³ T3095 Tirmizî, Tefstru'l-Kur'an, 9.

¹⁴ Nisâ, 4/154; A'raf, 7/163.

¹⁵ KC7/306 Kurtubî, *Tefsîr*, VII, 306.

¹⁶ D3488 Ebû Dâvûd, Büyû' (İcâre), 64; M4052 Müslim, Mûsâkât, 73.

¹⁷ B2236 Buhârî, Büyû', 112.

üzerine şu âyet-i kerime inmiş ve ilâhî hitap o zâtın şahsında inananları şöyle uyarmıştı: “Ey iman edenler! Allah’ın size helâl kıldığı iyi ve temiz şeyleri haram kılmayın ve haddi aşmayın. Allah haddi aşanları sevmez.”¹⁸

Benzer şekilde sırf daha fazla ibadet edebilmek amacıyla helâl olan bazı şeylerden el çekmek, onları kendilerine yasaklamak isteyen başka sahâbiler de vardı. İşte onlardan bir grup Hz. Peygamber’in eşlerine gelerek onun geceleri yaptığı ibadetleri sormuşlar, fakat aldıkları cevabı azımsamışlardı. Bunun üzerine onlardan biri, “Ben evlenmeyeceğim.”, diğeri “Ben et yemeyeceğim.”, bir diğeri de “Ben artık yatakta uyumayacağım.” demişlerdi. Onların böyle söylediklerini haber alınca Allah Resûlü bir hutbe irat etmiş ve şu uyarıda bulunmuştu: “Bazılarınız neden böyle sözler söylüyor? Hâlbuki ben, geceleri hem namaz kılarım hem uyurum. Bazı günler oruç tutar, bazen de tutmam. Evlilik hayatı da yaşarım. Kim benim sünnetimden ayrılırsa benden değildir!”¹⁹

İlginçtir ki bir defasında Resûlullah (sav) de benzer bir konudan dolayı ilâhî uyarıya muhatap olmuştu. Hanımı Zeyneb bnt. Cahş’ın yanında bal şerbeti içmiş ve bu yüzden de yanında biraz fazla kalmıştı. Bu durumu kıskanan Hz. Âişe ve Hz. Hafsa’nın, aralarında anlaşarak, Peygamberimizi gördüklerinde, “Sende megâfir (arıların şerbet topladıkları ağaç) kokusu var!” demeleri üzerine Hz. Peygamber bir daha bal şerbetini içmeyeceğini söylemişti. Bu olayla ilgili Yüce Allah, indirdiği şu âyetle Resûlü’nü uyarmıştı: “Ey Peygamber! Eşlerinin rızasını gözeterek Allah’ın sana helâl kıldığı şeyi kendine niçin haram ediyorsun?”²⁰

Yüce Allah, “Size rızık olarak verdiklerimizin temiz olanlarından yiyin. Bu hususta taşkınlık etmeyin. Sonra gazabım sizi çarpar...” buyurarak²¹ kullarına helâl rızık peşinde koşmalarını emretmiştir. Sevgili Peygamberimiz de “Ey insanlar! Allah’tan (hakkıyla) sakının ve rızıkınızı güzel yoldan isteyin. Hiç kimse (Allah’ın kendisine takdir ettiği) rızıkı –geç de olsa– elde etmeden ölmeyecektir. Öyleyse Allah’tan (hakkıyla) sakının ve rızıkınızı güzel yoldan isteyin. Helâl olanı alın, haram olanı terk edin!”²² buyurmuştur. Ayrıca Allah Resûlü, helâl kazanç talep etmenin her Müslüman’a farz olduğunu belirtmiş,²³ meşru bir işten helâl rızık kazananların, işlerine içtenlikle sarılmalarını istemiştir.²⁴ Hatta Peygamber Efendimiz, “Öyle bir zaman gelecek ki, kişi, malını helâlden mi yoksa haramdan mı elde ettiğine bakmayacak!”²⁵ buyurarak nesiller değişikliğe helâlinden kazanmanın daha da zorlaşacağına işaret etmiştir.

Helâl peşinde koşmanın sonu cennet, haramla beslenmenin varacağı yer ise cehennemdir. Bu yüzden Allah Resûlü, haramla beslenen bir

¹⁸ Mâide, 5/87; T3054 Tirmizî, Tefsîru’l-Kur’ân, 5.

¹⁹ M3403 Müslim, Nikâh, 5.

²⁰ B5267 Buhârî, Talâk, 8; N3450 Nesâî, Talâk, 17;

Tahrîm, 66/1-2.

²¹ Tâ-Hâ, 20/81.

²² İM2144 İbn Mâce, Ticâret, 2.

²³ MK9993 Taberânî, el-Mu’cemü’l-kebir, X, 74.

²⁴ İM2147 İbn Mâce, Ticâret, 4.

²⁵ B2083 Buhârî, Büyû’, 23.

bedenin cehennemde yanmaya lâyük olduğunu söylemiş,²⁶ haram yoldan elde edilen şeylerin tasadduk edilmesiyle sevap kazanılamayacağını haber vermiştir.²⁷

Haram kazançla yapılan ibadetleri Yüce Allah'ın kesinlikle kabul etmeyeceğini anlatan Sevgili Peygamberimiz, bununla ilgili olarak uzun bir yolculuğa çıkmış, saç başı dağılmış, toz içinde kalmış bir adamı örnek göstermiştir. Bu adam ellerini semaya kaldırmış, 'Yâ Rabbi, yâ Rabbi!' diye yalvarmaktadır. Oysa yediği haram, içtiği haram, giydiği haram, beslendiği gıda haramdır! Onun bu hâldeki duası nasıl kabul edilebilir ki?²⁸ Bu yüzden, duası makbul bir kişi olmak isteyen Sa'd b. Ebû Vakkâs'a Resûlullah'ın (sav), "*Yediklerinin helâl olmasına dikkat et ki duaların kabul olsun.*" tavsiyesinde bulunduğu nakledilmektedir.²⁹

İnsanın yemesi, içmesi, giysisi, hülâsa her şeyinin helâl olmasını şart koşan İslâm, zaruret hâllerinde ise kişinin ölmeyecek kadar haram yemesine ruhsat tanımıştır. Örneğin, ölmüş bir hayvan etinden başka herhangi bir yiyeceği olmayan birisi, kendisini yaşatacak kadar o hayvanın etinden yiyebilir. Nitekim Kur'an'da, "*Allah, size ölüyü (leş), kanı, domuz etini ve Allah'tan başkası adına kesileni haram kıldı. Her kim bunlardan yemeye mecbur kalırsa taşkınlık yapmadan, haddi aşmadan bir miktar yemesinde günah yoktur. Şüpheli yok ki Allah çokça bağışlayan ve çokça esirgeyendir.*" buyrulurak³⁰ zararlerin haramları mubah kılacağı belirtilmiştir.

Müslümanlar, harama düşmemek için son derece dikkatli davranmalı hatta haram mı yoksa helâl mi olduğu belli olmayan şüpheli şeylerden bile kaçınmalıdırlar. Zira, "*Seni şüphelendiren şeyleri bırak, şüphelendirmeyenlere bak!*"³¹ sözü her zaman akılda tutulması gereken nebevî bir düsturdur. Böylece onlar kendilerine korunaklı bir yer edinecek, haramdan uzak yaşama imkânına kavuşacaklardır. Resûlullah'ın benzetmesiyle, "*Sürüsünü koruluğun etrafında otlatan bir çobanın koyunlarını oraya kaçırması nasıl muhtemelse, şüphelere dalan bir kimsenin de harama düşmesi aynı şekilde muhtemeldir.*"³²

Şüpheli şeylerden kaçınmak oldukça önemlidir, ancak bazı insanlar boş yere şüpheye düşerek helâl rızıkları da hemen terk etme eğilimine girebilmektedir. Nitekim, "Ey Allah'ın Resûlü! Yeni Müslüman olan kimseler kesilmiş et getiriyorlar. Ancak bu hayvanlar kesilirken besmele çekilip çekilmediğini bilmiyoruz." diyen sahâbîlere Hz. Peygamber, "Siz, 'Bismillâh' deyin ve yiyin." buyurarak³³ bunun, peşine düşülmesi gereken bir şüphe olmadığına işaret etmiştir.

²⁶ T614 Tirmizî, Cum'a, 79.

²⁷ İM1842 İbn Mâce, Zekât, 28; Sİ3216 İbn Hibbân, Sahîh, VIII, 11.

²⁸ M2346 Müslim, Zekât, 65.

²⁹ ME6495 Taberânî, el-Mu'cemü'l-evsat, VI, 310.

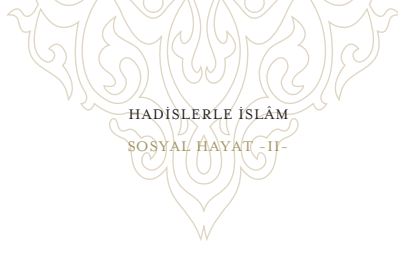
³⁰ Bakara, 2/173.

³¹ N5714 Nesâî, Eşribe, 50; T2518 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 60.

³² B52 Buhârî, İmân, 39; M4094 Müslim, Mûsâkât, 107.

³³ B2057 Buhârî, Büyü', 5.

Netice olarak helâl ve haram sınırları Allah'ın kullarına bahşettiği sınırlardır. Bunlar, insanları kötü şeylerden uzaklaştırmakta ve onları iyi olana çağırmaktadır. Allah, kulları için bu sınırları (hudûdullâh) çizmiş, bunlara riayet edenler için mükâfat vaad ederken, çizgiyi aşanlar için ise alçaltıcı bir azabın var olduğunu haber vermiştir.³⁴ Allah, sınırlarını gerek Kur'ân-ı Kerîm, gerekse Resûlü aracılığıyla kullarına bildirmiş, her ne şekilde olursa olsun bunları aşmayı yasaklamış, insanların kendi arzularına göre şu helâldir veya şu haramdır demelerini de açık bir şekilde kınamıştır.³⁵ Öte yandan dinimizde, insanların kendi yorum ve tevilleriyle haramların içini boşaltmamaları, helâl olan şeyleri kendi nefislerine haram kılmamaları istenmiştir. Haram olduğu belirtilmeyen, başka bir deyişle hakkında herhangi bir hükmün indirilmediği konuların ise mubah kabul edilmesi, daha fazla kurcalanmaması öngörülmüştür.

Bir müminin ebedî saadetini tehlikeye sokacak olan haramlardan kaçınması son derece önemlidir. Allah Resûlü ümmetini sadece haramlardan değil, şüpheli şeylerden de sakındırmıştır. Çünkü şüpheli şeyleri işlemekte mahzur görmeyen bir kişi, adım adım harama yaklaşır ve belki de bilmeden harama düşebilir. Ancak “şüpheli şeylerden kaçınmak” her şeyi önce “şüpheli” diye tasavvur edip sonra da ondan uzaklaşmak, üstelik bu davranışı dinî bir erdem olarak kabul etmek anlamına gelmez. Çünkü bu tür davranışlar, belki de helâl olan her şeyden şüphe duymak ve hayattan tamamen soyutlanmak demektir. Bir tür vesvese veya evham diye nitelenebilecek olan bu tutum İslâm'ın kesinlikle onaylamadığı bir tavrıdır.

Dinin özünü teşkil eden helâl ve haramlar, Allah Teâlâ'nın kullarının ebedî saadeti için koymuş olduğu ve aşılmamasını emrettiği sınırlardır. Helâl ve haramlara dikkat edilmek suretiyle hem Allah'ın dininin ilkelerine sadık kalınmakta, hem de can, akıl, nesil ve mal gibi dinin temel amaçları (zarûrât-ı hamse) korunmuş ve bunlara yönelik ihlâller engellenmiş olmaktadır. Allah'ın koyduğu sınırlara riayet edilen bir dünyada, insanlar can ve mal güvenliği kaygısından uzak, nesillerini muhafaza ederek ve her türlü haksızlığın engellendiği bir hayata sahip olacaklardır. Böylece toplumda yaşanan güvenlik endişeleri ve helâl haram dengesinin kurulamasından kaynaklanan bütün ciddi sıkıntılar ortadan kalkacak, aranan huzur ve mutluluk elde edilebilecektir.

Sayısız helâle karşı sınırlı haramların belirlenmesinde insanların can, mal, akıl gibi temel haklarının muhafazasının yanında farklı amaç ve fay-

³⁴Nisâ, 4/13-14.

³⁵Mâide, 5/87.

dalar, çeşitli hikmetler de gözetilmiştir. Nitekim helâl ve haramlar konusunda belirleyici olan hususlara bakıldığı zaman, insanların hoşlandığı, tabiatı itibariyle temiz, iyi, güzel, yararlı olan tutum ve davranışlar helâl kılınırken, kötü, pis ve zararlı olabilecek sınırlı birtakım şeyler haram sayılarak yasaklanmıştır.³⁶ Münker, habîs, bâtil olarak nitelenen haramların yerine, ma'rûf, tayyib ve hak olan helâller konulmuştur. İnsan, bu sınırlı haramlardan uzak durarak, Allah'ın emrettiği şekilde, oldukça geniş olan helâl dairede yaşamak suretiyle kulluk sınavını geçip, dünyevî ve uhrevî saadete nail olabilecektir.

³⁶ Bakara, 2/168, 172, 275; Mâide, 5/1-4, 90; En'âm, 6/145.